

Türkiye’de Bilim Kurgu Sineması ile İlgili Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Theses Related to Science Fiction Cinema in Turkey

Ferdi CANDAN¹

ÖZ: Türkiye’de iletişim bilimleri alanında son otuz yıldır birçok tez tamamlanmıştır. İletişim bilimleri alanı, iletişim ve teknolojiye paralel bir biçimde yoğun bir akademik üretime sahne olmuştur. Bitirilen tezlerdeki artış, tezlerin incelenmesine yönelik araştırmaların da artmasına sebep olmuştur. Lisansüstü tezler üzerine yapılan incelemeler, bir alandaki belli bir konunun durumunu, gelişimini ve yönelimlerini ortaya koymak açısından son derece önemlidir. Lisansüstü araştırma tezlerinin incelenmesi, öğrenciler kadar akademik kurumlar için de hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden bu çalışmanın lisansüstü tezler kapsamında bilim kurgu sineması ile ilgili araştırmaların durumunu, gelişimi ve yönelimlerini ortaya çıkarmak açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki bilim kurgu sineması ile ilgili literatürü lisansüstü tezler üzerinden incelemektir. Çalışma sürecinde bilim kurgu sineması ile ilgili erişime açık lisansüstü tezler, Ulusal Tez Merkezi üzerinden incelenmiş ve sonrasında bu tezler bibliyometrik analize tabi tutulmuştur. Bu bağlamda bu araştırma, Türkiye’deki bilim kurgu sineması literatürünün lisansüstü tezler kapsamında belirlenmesini ve araştırma örneklemini içindeki dokümanların incelenmesiyle elde edilen verilerin bibliyometrik olarak analiz edilmesini, bibliyometrik göstergelerin değerlendirilmesini ve yorumlanmasını problem edinmiştir. Araştırmada bilim kurgu sineması ile ilgili yapılan tezler, çeşitli kategorilere göre bibliyometrik olarak analiz edilmiş ve konuyu çalışmayı düşünen araştırmacılara, yapmayı planladığı çalışmalarını çeşitli açılardan güçlü bir biçimde destek olabilecek ve yön verecek birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bilim Kurgu, Doküman İncelemesi, Bibliyometri*

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri ABD Doktora Öğrencisi, Sakarya, Türkiye
e-posta: ferdi.candan@ogr.sakarya.edu.tr **ORCID:** 0000-0001-6912-4501

Atf/Citation: Candan, F. (2022). Türkiye’de Bilim Kurgu Sineması ile İlgili Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Intermedia International e-Journal, 9(16) 54-76. doi: 10.56133/intermedia.1108406.

Extended Abstract: Cinema, which has a fruitful relationship with other branches of art; borrowed certain experiences from literature both in terms of storytelling and narrative types. In this sense, science fiction is an important value that literature adds to cinema as a genre. Science fiction, which offers alternatives to real life and sometimes combines it with fantastic elements, thus pushes the limits of the mind and imagination of both the reader and the viewer. Examining theses provides researchers with an overview of what is happening in a field. In Turkey, theses related to science fiction cinema in the field of communication sciences have started to be produced since 1985. From this point of view, it is a new field of study that does not have a deep rooted history in our country. Although the history of science fiction cinema is much longer, the subject has recently started to be studied within the scope of postgraduate education in Turkey. In the sources reached as a result of the literature review, no research has been found that examines the theses about science fiction cinema. This research has the mission of eliminating an important deficiency in terms of both making a due diligence and providing a general understanding to those who will study the subject. Therefore, it can be said that this study is important in terms of revealing the status, development and trends of research on science fiction cinema within the scope of graduate theses.

The aim of this research is to examine the literature on science fiction cinema in Turkey through graduate theses. During the study process, accessible graduate theses related to science fiction cinema were examined through the National Thesis Center and then these theses were subjected to bibliometric analysis. In this context, this research has taken the problem of determining the science fiction cinema literature in Turkey within the scope of postgraduate theses and bibliometric analysis of the data obtained by examining the documents in the research sample, evaluating and interpreting the bibliometric indicators.

In the last thirty years, many theses have been completed in the field of communication sciences in Turkey. The field of communication sciences has witnessed an intense academic production in parallel with the developments in communication and technology. The increase in completed theses has also led to an increase in research on the examination of theses. Research on the examination of theses is important in terms of determining the status of the field and strongly supporting and guiding the studies that researchers plan to do in various aspects. It has been determined that researches on theses made in the field of communication sciences in Turkey started to be made after the 2010s. This research has included the science fiction cinema literature in Turkey into the research universe. The scope of the literature is postgraduate theses on science fiction cinema. The words 'science fiction', 'science fiction cinema', 'science fiction movies' were searched on the National Thesis Center and 38 graduate theses were included in the sample pool, which were allowed to be accessed. By examining these documents, the necessary data for the research was obtained. After examining the documents in the sample pool, the data obtained were analyzed bibliometrically and some findings were reached after this analysis. The research was concluded with the evaluations and comments made on these findings.

It can be said that the developments in the field of industry and technology have caused science fiction films to be examined by different disciplines. The subject has mostly been studied in master's theses. There are two theses at the doctoral level. One of these theses was completed in the field of radio, television and cinema, and the other in the field of architecture. There is a need for further study of the subject at the doctoral level. Theses were mostly written in Turkish. In order for Turkey's work in this field to be recognized at the international level, Turkish academics can conduct studies in English or other languages. Qualitative design was used in all theses. Only in the theses related to the field of graphic design, design-based applications were used besides the qualitative pattern. This is due to the fact that the scientific study methods of the graphic design field are different. The nature of the phenomena in science fiction cinema is more suitable for the qualitative pattern. Therefore, qualitative design is preferred as the most appropriate approach to examine these phenomena in completed theses. Again, in completed theses, science fiction films are included in the sample of theses. Researchers collect data about these films through document review and literature review. These two methods were used without exception in all theses. In only one thesis, a face-to-face survey study was conducted as a data collection method in addition to these two methods. Various analysis methodologies were used in the analysis of the obtained data. The most used analysis methods are thematic film analysis and descriptive film analysis.

Key Words: *Science Fiction, Document Analysis, Bibliometrics*

GİRİŞ

Bilim kurgu; mevcut ve gelecekteki teknolojilerin rolünü, alaka düzeyini, maliyetlerini ve faydalarını sorgular ve kamuoyunu etkileyebilecek fikirler sunar. Brian Stableford, bilim kurgunun, günümüz ve gelecekteki bilim ve teknolojinin önemine yönelik tutumların değiştirilmesiyle bireylerin dünya görüşünü belirleyebileceğini iddia etti (Menadue & Cheer, 2017; Stableford, 1979). Yine J. P. Telotte’nin iddia ettiği gibi bilim kurgu türü, “fantastik olanın tam anlamıyla, şimdi veya gelecekte neyin olabileceği veya olmayabileceği hakkında spekülasyon yapmamıza” izin verir (Telotte, 2001, s. 141). Arslan’a (2017) göre bilim kurgu; doğa bilimleri ve formel bilimlerle olduğu kadar insan ve sosyal bilim kavramlarıyla da kendini besler. Bilim kurgunun bilim kısmı, daha çok biliş, akıl ve düşünme ile ilgilidir. Bunun ötesine geçmeyi pek tercih etmez. Bilim kurgu daha çok alternatif toplum, kültür, tarih, dil, ideoloji, ekolojiler, imgeler yaratma, hayal gücü geliştirme konusunda spekülasyonlar üretir.

Bilim kurgu gelecekle ilgilidir. Bu, açıklığı belki de henüz gerçekleşmemiş bir tartışmayı - bu geleceğin doğası üzerine bir tartışmayı - gizliyor olsa da, söylenmesi gereken apaçık bir şeydir. Bilim kurgu genellikle geleceği apaçık kabul eder. Gelecek ‘yarından sonraki gün’ veya daha uzak başka bir gün ama her durumda insan mücadelesinin devam ettiği bir günü ifade eder. Bilim kurgu geleceklere bu anlamda insanoğlunun ütopyik umutlarını ve distopik kabuslarını ifade eder, günümüzde en iyi ve en kötü olarak görülen şeyleri çoğu zaman muhteşem vizyonlarda damıtır (Zepke, 2012).

Bilim kurgu anlatıları, toplumsal yaşamda ve kültürel değerlerde meydana gelen değişikliklerin tarihsel bir kaydını sağlar ve bunları bazen orijinal bağlamlarıyla eşleştirmek için kullanır (Menadue, 2017). Diğer sanat dallarıyla verimli bir ilişkisi olan sinema; hem hikâye anlatımı hem de anlatı türleri açısından edebiyattan bazı deneyimler ödünç almıştır. Bu anlamda bilim kurgu, edebiyatın bir tür olarak sinemaya kattığı önemli bir değerdir. Gerçek hayata alternatifler sunan ve bazen onu fantastik öğelerle birleştiren bilim kurgu, bu sayede hem okuyucunun hem de izleyicinin zihninin ve hayal gücünün sınırlarını zorluyor (Yılmaz & Turan, 2018, s. 285).

Bilim kurgu sayesinde insanoğlu sanatla yaşama meydan okur. Günümüz kuramlarının yetersiz kaldığı düşler, gerçek yaşamda imkânsız gibi gözükken birçok şey, tersine bir yansıtma mekanizmasıyla bilim kurgunun yaratıcı atmosferinde görünür ve olanaklı bir hale gelir. Bilim kurgu, “...diğer yanıyla insanlığın ulaşacağından pek de şüphe duymadığımız yeni teknolojileri, insan var oluşunun olanaklarını, evreni, yapay zekâyı, kıyameti, Stephen Hawking’in son konuşmasında vurguladığı yeni bir gezegen arayışını ve daha birçok temayı gündemimize sokuyor” (Önder, 2017, s. 3).

Bilim kurguyla sinemanın buluşması hem bilim kurgunun hem de sinemanın kendi olanaklarını kat kat aşmalarını sağladı. Kamera, montaj alanında ortaya çıkan her yeni buluş, 3D ve benzeri teknolojilerinde atılan her yeni adım, sinemada inovatif yapıtların üretilmesine imkân veriyor. Ya da tam tersi, yeni bir film için düşünülmüş her yeni buluş izleyiciyi geçmişteki benzerlerinden çok daha inandırıcı ve büyüleyici yeni bir filmle tanıştırıyor (Önder, 2017, s. 3).

Araştırma, kültür ve bilim kurgu arasındaki ilişkinin daha derin bir şekilde anlaşılması için gereklidir ve bilim kurgunun araştırma bağlamında bir araç olarak uygulanması teşvik edilmelidir. Belli ki bilim, bilim kurgu ve kültürel hayal gücü arasında bir ilişki vardır ve bu ilişkinin önemi değerlendirilmelidir. Ancak, bu konudaki akademik literatür incelemelerine yeterince yer verilmemektedir (Menadue & Cheer, 2017). Lisansüstü tezler üzerine yapılan incelemeler, bir alandaki belli bir konunun durumunu, gelişimini ve yönelimlerini ortaya koymak açısından son derece önemlidir. Lisansüstü araştırma tezlerinin incelenmesi, öğrenciler kadar akademik kurumlar için de hayati önem taşımaktadır (Nightingale, 1984; İnceoğlu, 2014). Tezler üzerine inceleme yapmak bir alanda ne olduğu hakkında araştırmacılara genel bir bakış sağlar. Türkiye’de iletişim bilimleri alanında bilim kurgu sineması ile ilgili tezler 1985 yılından itibaren üretilmeye başlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde çok köklü bir tarihi olmayan yeni bir çalışma alanıdır. Bilim kurgu sinemasının tarihinin çok daha uzun olmasına rağmen, konu Türkiye’de lisansüstü eğitim kapsamında yakın tarihlerde çalışılmaya başlanmıştır. Yapılan literatür taraması sonucu ulaşılan kaynaklarda, bilim kurgu sineması ile ilgili tezleri inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Hem bir durum tespiti yapma hem de konuyu çalışacaklara genel bir anlayış kazandırma bağlamında bu araştırmanın önemli bir eksikliği giderme misyonu vardır. Bu yüzden bu çalışmanın lisansüstü tezler kapsamında bilim kurgu sineması ile ilgili araştırmaların durumunu, gelişimi ve yönelimlerini ortaya çıkarmak açısından önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki bilim kurgu sineması ile ilgili literatürü lisansüstü tezler üzerinden incelemektir. Çalışma sürecinde bilim kurgu sineması ile ilgili erişime açık lisansüstü tezler, Ulusal Tez Merkezi üzerinden incelenmiş ve sonrasında bu tezler bibliyometrik analize tabi tutulmuştur. Bu bağlamda bu araştırma, Türkiye'deki bilim kurgu sineması literatürünün lisansüstü tezler kapsamında belirlenmesini ve araştırma örneklemindeki dokümanların incelenmesiyle elde edilen verilerin bibliyometrik olarak analiz edilmesini, bibliyometrik göstergelerin değerlendirilmesini ve yorumlanmasını problem edinmiştir.

1. Literatür: Türkiye'de İletişim Bilimleri Alanındaki Tezler Üzerine Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de iletişim bilimleri alanında son otuz yıldır birçok tez tamamlanmıştır. İletişim bilimleri alanı, iletişim ve teknolojiye paralel bir biçimde yoğun bir akademik üretime sahne olmuştur. Bitirilen tezlerdeki artış, tezlerin incelenmesine yönelik araştırmaların da artmasına sebep olmuştur. Tezlerin incelenmesine yönelik araştırmalar, çalışılan konular, kullanılan yöntemler vb. bağlamlarda, alanın durumunun tespiti ve araştırmacıların yapmayı planladığı çalışmalara çeşitli açılardan güçlü bir biçimde destek olması ve yön vermesi açısından önemlidir. Türkiye'de iletişim bilimleri alanında yapılan tezler üzerine yapılan araştırmaların, 2010 yılı ve sonrasında yapılmaya başlandığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalara aşağıda kısaca değinilecektir.

Yıldırım Becerikli'nin (2013) "Türkiye'de Sağlık İletişimi Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi: Eleştirel Bir Bakış" adlı çalışmasında, Türkiye'de sağlık iletişimi alanında yapılmış lisansüstü tezler bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sağlık iletişimi alanında yapılan tezlerin, sağlık iletişimi ile ilgili politikalara ve gündelik pratiklere mesafeli yaklaştığı, eleştirel perspektiften yoksun olduğu, ana akım iletişim çalışmaları olduğu ve insanların tutum ve davranışlarını ölçen nicel metodolojileri kullandığı görülmüştür.

İnceoğlu'nun (2014) "Türkiye'de Sinemayı Konu Alan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme" adlı çalışmasında, 1985-2013 yılları arasında Türkiye'de sinema alanında yapılmış doktora ve sanatta yeterlik tezleri bibliyometrik olarak analiz edilmiş ve bu tezlerin genel özellikleri ve eğilimleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, son yıllarda tez sayısında ciddi bir artış olduğu, disiplinlerarası araştırma yaklaşımının arttığı, toplum bilim bağlamında yapılan tezlerin ağırlığının arttığı, Türkiye sinemasının önem kazandığı görülmüştür.

Batu ve Yapıcıoğlu Ayaz'ın (2018) "Bilimsel Araştırmalarda Sosyal Medya İle İlgili "Yeni" Bulmak: Lisansüstü Tezlerine Yönelik Bir İnceleme" adlı çalışmasında, Türkiye'de sosyal medya ile alakalı yazılmış tezler, nicel ve içerik özellikleri açısından incelenmiştir. 348 tez, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmada incelenen tezlerde, kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve bu kategoriler aracılığıyla sosyal medyanın tezlerde hangi açıdan ele alındığı ortaya konulmuştur.

Erdem'in (2018) "Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi" adlı çalışmasında, medya okuryazarlığı konusunu çalışılmış ve 65 lisansüstü tez incelenmiştir. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelenmesi kullanılmıştır. Ulaşılan veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu tezlerin çoğunda nicel yöntemin kullanıldığı görülmüştür. Yine bu tezlerde, çoğunlukla medya okuryazarlığının eğitime etkisi ya da medya okuryazarlığı düzeyinin belirlenmesi konularının çalışıldığı görülmüştür.

Efiliti Altay (2018) "Türkiye'de Medya Ve Kadın Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Ve Bu Tezlerde İncelenen Temaların Analizi: 2007-2017 Dönemi" adlı çalışmasında, medya ve kadın alanında yapılan lisansüstü tezleri tematik olarak incelemiştir. Bu makalede, tezlerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi kullanılarak 8 ana kategori belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, medya ve kadın konusunun son üç yılda daha fazla çalışıldığı görülmüştür. Metodoloji olarak çoğunlukla bu tezlerde nitel desen ve özellikle de içerik analizi kullanılmıştır. Kategoriler açısından ele alındığında, yüksek lisans tezlerinde ağırlıklı olarak kadın ve sinema; doktora tezlerinde ise kadın ve gazete konusunun çalışıldığı görülmüştür.

Kahraman'ın (2019) "Kullanımlar ve Doymalar Yaklaşımı Bağlamında İletişim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmasında, Türkiye'de kullanımlar ve doymalar yaklaşımını kullanan 16 lisansüstü tez incelenmiş, bu tezlerden elde edilen veriler nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Nitel içerik analizi sonuçlarına göre "bilgilenme", "iletişim/sosyalleşme" ve "eğlence" kategorilerinin, kullanımlar ve doymalar yaklaşımına ilişkin literatürle uyumlu bir şekilde belirgin bir şekilde öne çıkan motivasyonlar olduğu, tezlerin en fazla

sosyal medyayı konu edindiği tespit edilmiştir. Çalışmada, yüksek lisans tezlerinin nicel yöntemi, doktora tezlerinin ise karma yöntemi kullandığı tespit edilmiştir.

Şahin ve Görgülü Aydoğdu’nun (2020) “Twitter Gazeteciliği İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi” adlı çalışmasında, Twitter gazeteciliği üzerine Türkiye’de tamamlanmış 11 lisansüstü tez incelenmiştir. Araştırmada doküman incelemesi ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Twitter gazeteciliği konusuna ilişkin tez sayısının yeterli düzeyde olmadığı, akademide bu konuya fazla ilgi gösterilmediği, tezlerin çoğunlukla Twitter’a dair pratiklere odaklandığı görülmüştür. Yine konuyu çalışmak için yeni metodolojilere ve tekniklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çilingir’in (2017) “İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans Ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, iletişim bilimleri alanında içerik analizi yöntemini kullanan lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarını göre, içerik analizini kullanan tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisansta halkla ilişkiler ve tanıtım bölümünde, doktorada ise gazetecilik bölümünde içerik analizini kullanan tez sayısının fazla olduğu görülmüştür.

Koç’un (2021) “Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalındaki Doktora Tezleri Üzerine bir İçerik Analizi” adlı çalışmasında, Türkiye’de radyo, televizyon ve sinema bölümlerinde, 2010-2020 yılları arasında tamamlanan 260 doktora tezi içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, tezlerin konularının alanlara göre nasıl değiştiğine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yine tez konuları, eleştirel bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Radyo, televizyon ve sinema bölümünde tamamlanan tez sayılarında 2016 yılından sonra ciddi bir artış olduğu tespit edilmiştir.

Özispa ve Akdaş’ın (2021) “Dijital Dönüşüm Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Bibliyometrik Analizi” adlı çalışmasında, 31 adet lisansüstü tez ile ilgili veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiş ve sonrasında bu veriler bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, çeşitli açılardan ortaya koyulan bibliyometrik göstergeler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucuna göre, son iki yılda dijital dönüşüm konusunu çalışan tez sayılarında bir artış olduğu, tezlerde nitel yöntemlerin kullanıldığı, tamamlanan tezlerin dilinin çoğunlukla Türkçe olduğu ve sosyal bilimlerde çalışıldığı görülmüştür.

2. Yöntem

Bu araştırma, Türkiye’deki bilim kurgu sineması literatürünü araştırma evrenine almıştır. Literatürün kapsamı, bilim kurgu sineması ile ilgili lisansüstü tezlerdir. Ulusal Tez Merkezi üzerinde ‘bilim kurgu’, ‘bilim kurgu sineması’, ‘bilim kurgu filmleri’ kelimeleri aranmış, erişimine izin verilen 38 lisansüstü tez örneklem havuzuna alınmıştır. Bu dokümanlar incelenerek araştırma için gerekli veriler elde edilmiştir. Doküman incelemesi, dokümanların incelenmesi veya değerlendirilmesi için - hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve İnternet üzerinden iletilen) materyal - sistematik bir prosedürdür. Nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi, doküman incelemesi de anlamı ortaya çıkarmak, anlayış kazanmak ve deneysel bilgiyi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Doküman incelemesi, nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi, anlamı ortaya çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin analizini ve yorumlanmasını gerektirir (Corbin & Strauss, 2008’den akt. Bowen, 2009). Analitik prosedür, dokümanlarda bulunan verileri bulmayı, seçmeyi, değerlendirmeyi (anlamlandırmayı) ve sentezlemeyi gerektirir (Labuschagne, 2003’den akt. Bowen, 2009).

Örneklem havuzundaki dokümanlar incelendikten sonra elde edilen veriler bibliyometrik olarak analiz edilmiş ve bu analiz sonrası bir takım bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular üzerinden yapılan değerlendirme ve yorumlarla araştırma sonuçlandırılmıştır. Bibliyometri, belirli bir araştırma alanındaki yayınların karşılıklı ilişkilerini ve etkilerini ölçmek için matematiksel ve istatistiksel araçları kullanan nicel bir analiz yöntemidir. Bu yöntem, büyük miktarda akademik literatürün makroskopik bir incelemesini sağlayabilir ve ayrıca etkili çalışmaları, yazarları, dergileri, kuruluşları ve ülkeleri zaman içinde verimli bir şekilde tanımlamak için kullanılabilir (Van Eck & Waltman, 2010). Genellikle yayınların analizi yoluyla mevcut durumu ve eğilimleri belirlemek için kullanılır (Daim, Newman, Sughi & Bakhsh, 2013’den akt. Altınpulluk, 2018). Akademik bir alandaki yayınların ve lisansüstü araştırmaların analiz edilmesi, o alanındaki gelişmelerin ve yönelimlerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Literatürde bu tür çalışmalara, bibliyometrik analiz denmektedir. Bibliyometrik yöntemin kullanıldığı çalışmaların tarihi 19. yüzyılın

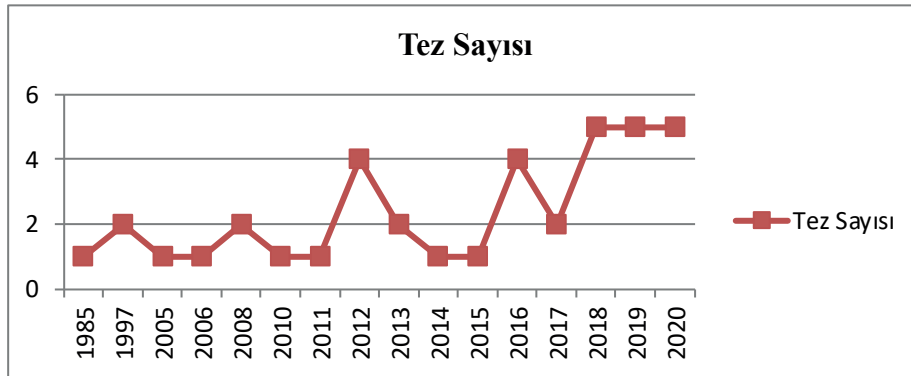
sonlarına kadar uzanmaktadır. Bu yöntem, esas olarak kütüphanecilerin kullanımı için ortaya çıktı ve 20. yüzyılda geliştirildi. Bu araştırma, ilk bibliyometrik analizler arasında sayılmaktadır (Narin, 1976'dan akt. İnceoğlu, 2014, s. 33). Bibliyometrik göstergeler, özellikle doğa bilimleri ve tıbbi araştırmanın değerlendirilmesinde yararlıdır, ancak aynı zamanda uygulamalı ve mühendislik bilimleri, beşeri bilimler ve sosyal bilimlerde artan bir potansiyele sahiptir (Van Raan, 1993, s. 166). Bibliyometrik analiz kapsamında aşağıdaki araştırma sorularının yanıtları aranmıştır. Buna göre, bilim kurgu sineması ile ilgili:

- Tez sayılarındaki değişimler yıllara göre nasıldır?
- Tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerde kullanılan dillerin dağılımı nasıldır?
- Tezlerin hazırlandığı üniversiteler hangileridir?
- Tezlerin hazırlandığı anabilim dalları hangileridir?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tez sayılarındaki değişimler yıllara göre nasıldır?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerin türlere göre dağılımı nasıldır?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerde kullanılan dillerin dağılımı nasıldır?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerin hazırlandığı üniversiteler hangileridir?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerin hazırlandığı anabilim dalları hangileridir?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezler, bilim kurgu sinemasını hangi açılardan ele almaktadır?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerdeki anahtar kelimelerin analizi nasıldır?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerde kullanılan yöntemler hangileridir?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerde kullanılan veri toplama araçları hangileridir?
- İletişim bilimleri bağlamında yapılan tezlerde hangi analiz metodolojisi kullanılmıştır?

3. Bulgular

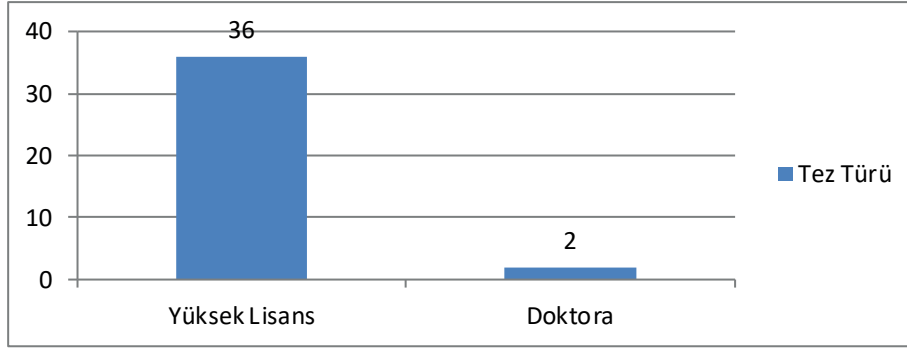
Araştırmanın amacı ve araştırma soruları kapsamında on beş başlık altında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Grafik 1: Yıllara göre bitirilen tez sayılarındaki değişimler

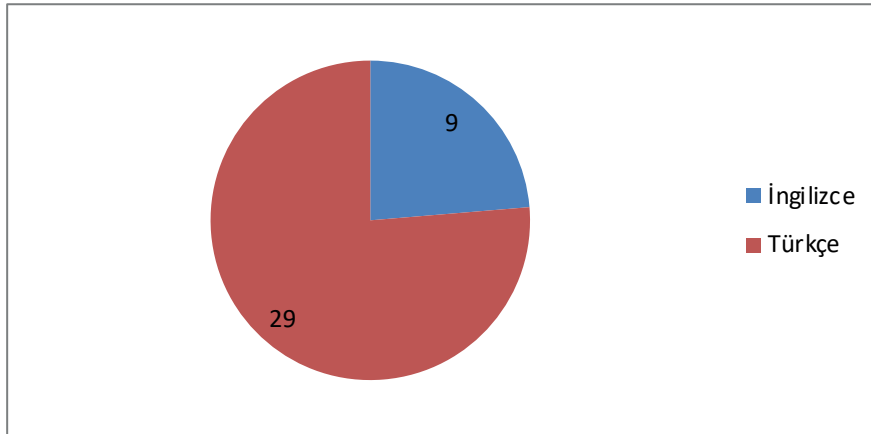
Bilim kurgu sinemasını konu edinen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Grafik 1), ilk tezin 1985 yılında sahne ve görüntü sanatları ana bilim dalında bitirildiği görülmektedir. 1985-2011 yılları arasında doğrusal bir çizgide ilerleyen ve büyük sıçramalar olmayan tez sayılarında, ilk büyük sıçrama 2012 yılında (4 tez), ikinci büyük sıçrama 2016 yılında (4 tez) gerçekleşmiştir. 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ise art arda her yıl 5 tezin bitirildiği görülmektedir.

Grafik 2: Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin türlerine göre dağılımı

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi üzerinden yapılan arama sonucunda, bilim kurgu sinemasını konu edinen toplam 38 tez (erişim izni olan) tespit edilmiştir. Bu tezler türlerine göre incelendiğinde, 2 tanesi doktora tezi, 36 tanesi de yüksek lisans tezidir. Konunun hem fen bilimleri enstitülerinde hem de sosyal bilimler enstitülerinde çalışıldığı görülmektedir. Fen bilimleri enstitülerinde mimarlık, iç mimarlık, endüstri ürünleri tasarımı, moda tasarımı bilim/sanat dallarında, sosyal bilimler enstitülerinde ise iletişim bilimleri, radyo-televizyon ve sinema, sinema ve televizyon, sahne ve görüntü sanatları, iletişim tasarımı, grafik tasarımı, kültürel incelemeler, birleşik sanatlar, Amerikan kültürü ve edebiyatı bilim/sanat dallarında konunun incelendiği görülmektedir.

Grafik 3: Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerde kullanılan dil

Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin büyük çoğunluğunun Türkçe yazıldığı görülmektedir. Yine doktora tezlerinin hepsi Türkçe yazılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin ise 9 tanesi İngilizce, 27 tanesi Türkçe yazılmıştır. Sosyal bilimler alanında tamamlanan tezlerde Türkçe daha fazla kullanılmıştır.

Tablo 1: Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin hazırlandığı üniversiteler

Üniversiteler	f	%
Marmara Üniversitesi	2	5.26
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	3	7.89

İstanbul Üniversitesi	3	7.89
İstanbul Teknik Üniversitesi	1	2.63
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	2.63
Bahçeşehir Üniversitesi	2	5.26
Maltepe Üniversitesi	1	2.63
Ege Üniversitesi	2	5.26
Hacettepe Üniversitesi	4	10.52
Kadir Has Üniversitesi	1	2.63
Gazi Üniversitesi	1	2.63
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	2.63
İstanbul Bilgi Üniversitesi	1	2.63
Yaşar Üniversitesi	1	2.63
Anadolu Üniversitesi	2	5.26
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2	5.26
Başkent Üniversitesi	1	2.63
Ordu Üniversitesi	2	5.26

Fırat Üniversitesi	1	2.63
İstanbul Arel Üniversitesi	1	2.63
İzmir Ekonomi Üniversitesi	1	2.63
Akdeniz Üniversitesi	1	2.63
Yıldız Teknik Üniversitesi	1	2.63
Abdullah Gül Üniversitesi	1	2.63
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	1	2.63

Türkiye’de bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin hazırlandığı üniversiteler incelendiğinde, Hacettepe Üniversitesi’nin (n=4) ilk sırada olduğu görülmektedir. Hacettepe Üniversitesi’nde konunun hem fen bilimleri enstitüsünde hem de sosyal bilimler enstitüsünde çalışıldığı tespit edilmiştir. İkinci sırada eşit tez sayılarıyla İstanbul Üniversitesi (n=3) ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi (n=3) yer almaktadır. Konunun Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü’nde, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde çalışıldığı tespit edilmiştir.

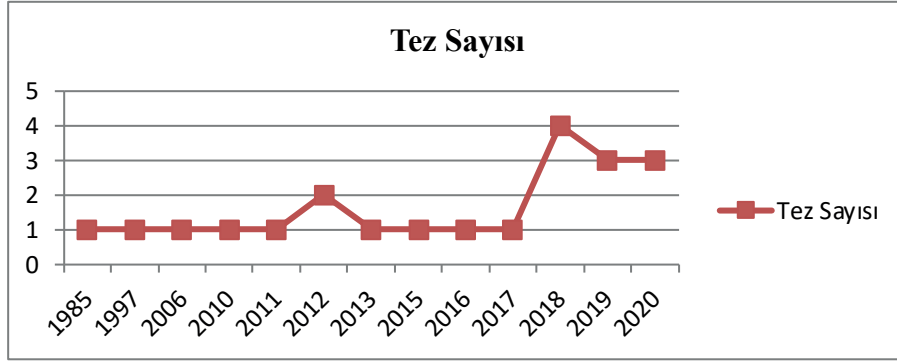
Tablo 2: Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin hazırlandığı ana bilim dalları

Ana Bilim/Sanat Dalı	f	%
Sinema Televizyon Anabilim Dalı	5	13.15
Radyo, Televizyon Ve Sinema Ana Bilim Dalı	7	18.47
Sahne Ve Görüntü Sanatları Anabilim Dalı	1	2.63
Grafik Ana Sanat Dalı	2	5.26
İletişim Tasarımı Ana Bilim Dalı	1	2.63

Mimarlık Ana Bilim Dalı	6	15.78
Endüstri Ürünleri Tasarımı Ana Bilim Dalı	1	2.63
İç Mimarlık Ana Bilim Dalı	4	10.52
İç Mimari Ve Çevre Tasarımı Ana Sanat Dalı	3	7.89
İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	5.26
Kültürel İncelemeler Ana Bilim Dalı	1	2.63
Sanat Ve Tasarım Ana Sanat Dalı	1	2.63
Endüstriyel Sanatlar Ana Bilim Dalı	1	2.63
Moda Tasarımı Bilim Dalı	1	2.63
Amerikan Kültürü Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	1	2.63
Birleşik Sanatlar Ana Sanat Dalı	1	2.63

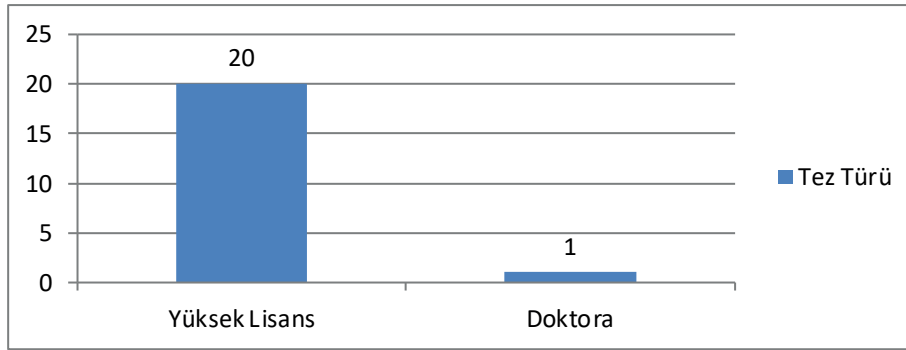
Türkiye’de bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin daha çok radyo-televizyon ve sinema, sinema ve televizyon, mimarlık ve iç mimarlık bölümlerinde hazırlandığı tespit edilmiştir. Bulgular incelendiğinde, radyo-televizyon ve sinema ana bilim dalı (n=7) birinci sırada, mimarlık ana bilim dalı (n=6) ikinci sırada, sinema ve televizyon ana bilim dalı (n=5) üçüncü sırada, iç mimarlık ana bilim dalı (n=4) dördüncü sırada yer almaktadır. Konunun iletişim bilimleri, mimarlık, iç mimarlık, kültür ve tasarımla alakalı bölümlerde çalışıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 4: İletişim bilimleri alanında yıllara göre bitirilen tez sayılarındaki değişimler

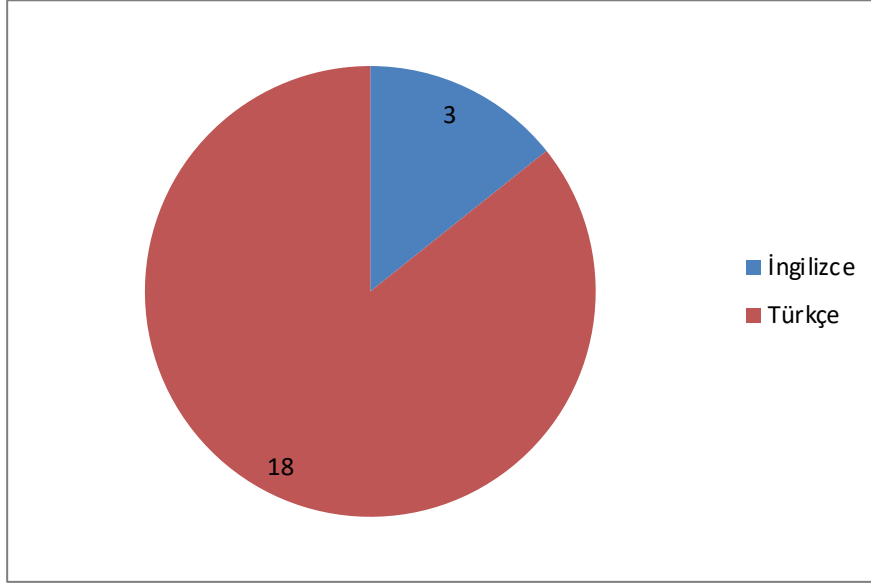
İletişim bilimleri alanında bilim kurgu sinemasını konu edinen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde (Grafik 4), ilk tezin 1985 yılında hazırlandığı görülmektedir. 1985 ile 2011 yılları arasında yıllık bir, 2012 yılında ise iki tezin hazırlandığı görülmektedir. 2012 ile 2018 yılları arasında yine yıllık bir tezin tamamlandığı görülmektedir. İlk büyük sıçramanın 2018 yılında gerçekleştiği (4 tez), 2018 yılından sonra da yıllık üç tezin hazırlandığı görülmektedir.

Grafik 5: İletişim bilimleri alanındaki tezlerin türlerine göre dağılımı

Bilim kurgu sinemasını konu edinen toplam 38 tezin 21 tanesinin iletişim bilimleri alanında hazırlandığı tespit edilmiştir. Çok az bir farkla sosyal bilimler enstitülerinde konunun daha fazla çalışıldığı görülmektedir. Bu tezler türlerine göre incelendiğinde; 1 tanesi doktora tezi, 20 tanesi de yüksek lisans tezidir.

Grafik 6: İletişim bilimleri alanındaki tezlerde kullanılan dil

İletişim bilimleri alanında bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin büyük çoğunluğunun Türkçe yazıldığı görülmektedir. Tamamlanan tezlerin 18 tanesi Türkçe, 3 tanesi İngilizce yazılmıştır.

Tablo 3: İletişim bilimleri alanındaki tezlerin hazırlandığı üniversiteler

Üniversiteler	f	%
Marmara Üniversitesi	2	9.52
İstanbul Üniversitesi	3	14.28
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	4.76
Bahçeşehir Üniversitesi	2	9.52
Ege Üniversitesi	2	9.52
Hacettepe Üniversitesi	2	9.52
Kadir Has Üniversitesi	1	4.76

İstanbul Bilgi Üniversitesi	1	4.76
Anadolu Üniversitesi	1	4.76
Ordu Üniversitesi	2	9.52
Fırat Üniversitesi	1	4.76
İstanbul Arel Üniversitesi	1	4.76
Akdeniz Üniversitesi	1	4.76
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	1	4.76

İletişim bilimleri alanında Türkiye’de bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin hazırlandığı üniversiteler incelendiğinde, İstanbul Üniversite’nin (n=3) ilk sırada olduğu görülmektedir. İkinci sırada eşit tez sayılarıyla Marmara Üniversitesi (n=2), Ege Üniversitesi (n=2), Bahçeşehir Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi (n=2) ve Ordu Üniversitesi (n=2) yer almaktadır. Konu ilk önce iletişim bilimleri kapsamında 1985 yılında İstanbul Üniversitesi’nde çalışılmıştır.

Tablo 4: İletişim bilimleri alanındaki tezlerin hazırlandığı ana bilim/sanat dalları

Ana Bilim/Sanat Dalı	f	%
Sinema Televizyon Anabilim Dalı	5	23.8
Radyo, Televizyon Ve Sinema Ana Bilim Dalı	7	33.32
Sahne Ve Görüntü Sanatları Anabilim Dalı	1	4.76
Grafik Ana Sanat Dalı	2	9.52
İletişim Tasarımı Ana Bilim Dalı	1	4.76

İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	9.52
Kültürel İncelemeler Ana Bilim Dalı	1	4.76
Amerikan Kültürü Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	1	4.76
Birleşik Sanatlar Ana Sanat Dalı	1	4.76

Türkiye’de iletişim bilimleri kapsamında bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin daha çok radyo-televizyon ve sinema (n=7), sinema ve televizyon (n=5) ana bilim dallarında hazırlandığı tespit edilmiştir. Bulgular incelendiğinde, radyo-televizyon ve sinema ana bilim dalı (n=7) birinci sırada, sinema ve televizyon ana bilim dalı (n=5) ikinci sırada, eşit tez sayılarıyla iletişim bilimleri ana bilim dalı (n=2) ve grafik ana sanat dalı (n=2) üçüncü sırada yer almaktadır. Konu grafik ana sanat dalında analiz ve devamında uygulamalı tasarım tabanlı çalışılmıştır.

Tablo 5: İletişim bilimleri alanındaki tezlerin konuya bakış açıları

Bilim Kurgu Sineması Ve Teknik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Bilim kurgu filmlerinin afişlerinde kullanılan renklerin incelenmesi (Yumak, 2018). • Bilim kurgu filmlerindeki açılış jeneriği uygulamasının gösterilmesi (Öztan, 2019). • Bilim kurgu filmlerindeki renklerin işlevlerinin incelenmesi (Tanrıkulu, 2020).
Bilim Kurgu Sineması Ve Teknoloji	<ul style="list-style-type: none"> • Zaman yolculuğu teması bağlamında bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Ardıç, 2011). • Post hümanizm bağlamında, robot insan ilişkisi üzerinden bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Ergün Takan, 2017). • “Mars” konulu bilim kurgu filmlerinin, tarihsel süreç içerisinde bilim ve teknolojiye nasıl etkilendiğinin incelenmesi (Tunç, 2018). • Bilim kurgu filmlerindeki yapay zekâ insan ilişkisinin, aşk teması bağlamında incelenmesi (Turan, 2018) • Paralel evren teması bağlamında bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Kapıcı, 2020). • Bilim kurgu filmlerinin genel tanıtımı ve türün özelliklerini ortaya koymak (Akça, 1985).
	<ul style="list-style-type: none"> • Post modern bilim kurgu filmlerinin, kimlik ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi (Köten, 2010). • Bilim kurgu filmlerindeki dişi siborgların, toplumsal cinsiyet

<p>Bilim Kurgu Sineması Ve Toplumsal Konular</p>	<p>bağlamında incelenmesi (Özyol, 2012).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekno-kültür bağlamında bilim kurgu filmlerinin işlevleri (Akşit, 2012). • İnsanın biyolojik hayatının siyasallaştırılması bağlamında bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Yalın, 2015). • İdeoloji ve aile kavramları bağlamında bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Ertan, 2018). • Toplumsal sınıflar ve tabakalaşma bağlamında bilim kurgu filmlerinin incelenmesi (Oduncu, 2019). • Bilim kurgu filmlerinde, kadın olarak kodlanan yapay varlıkların incelenmesi (Pekanık, 2019). • Bilim kurgu filmlerinin, çocukların gelecek algısı üzerindeki etkilerinin incelenmesi (Karakaş, 1997).
<p>Bilim Kurgu Sineması Ve Türkiye</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bilim kurgu sinemasının Türk sinemasına yansımaları (Zengin, 2006). • Türk sinemasına uyarlaması yapılan bilim kurgu filmlerinin, kendine has özelliklerinin ortaya çıkartılması (Kaymaz, 2013). • Türkiye’ye özgü kültürel kodların, Türk bilim kurgu filmlerinde incelenmesi (Güngör, 2016). • Türkiye’deki televizyon yayıncılığının, bilim kurgu filmleri bağlamında incelenmesi (Bilici, 2020).

Bilim kurgu sineması ile ilgili iletişim bilimleri kapsamında konuyu çalışan tezler, dört ana başlık altında gruplandırılabilir. Bu ana başlıklar; bilim kurgu sineması ve teknik uygulamalar, bilim kurgu sineması ve teknoloji, bilim kurgu sineması ve toplumsal konular, bilim kurgu sineması ve Türkiye şeklinde sınıflandırılabilir. Bilim kurgu sineması ve teknik uygulamalar ana başlığı altında; bilim kurgu filmlerinin afişleri, açılış jenerikleri ve filmlerde hâkim olan renkler çalışılmıştır. Bilim kurgu sineması ve teknoloji ana başlığı altında; zaman yolcuğu, Mars, paralel evren, yapay zekâ ve robot temalarını işleyen filmler teknoloji ile alakalı bir şekilde çalışılmıştır. Bilim kurgu sineması ve Türkiye ana başlığı altında ise Türk sinemasındaki ve Türk televizyon yayıncılığındaki bilim kurgu türü, Türkiye’ye özgü olgular, kültürel kodlar, vb. unsurlarla ilişkili bir biçimde çalışılmıştır.

Tablo 6: İletişim bilimleri alanındaki tezlerde kullanılan anahtar kelimelerin analizi

Anahtar Kelimeler	f
Bilim Kurgu	10
Sinema	3
Bilim Kurgu Sineması	3

Türk Sineması	3
Yapay Zekâ	2

Bilim kurgu sineması ile ilgili iletişim bilimleri alanında tamamlanan 21 tezdeki 73 anahtar kelime, kullanım sıklığına göre tanzim edildiğinde en yüksek sayıda “bilim kurgu” (n=10) anahtar kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. “*Bilim kurgu*” kelimesinden sonra en fazla kullanılan diğer anahtar kelimeler ise “*sinema*” (n=3), “*bilim kurgu sineması*” (n=3), “*Türk sineması*” (n=3) ve “*yapay zekâ*”dır (n=2).

Tablo 7: İletişim bilimleri alanındaki tezlerde kullanılan yöntemler

Kullanılan Yöntem	f
Nitel	19
Nitel + Tasarım Tabanlı	2

Bilim kurgu sineması ile alakalı iletişim bilimleri alanında yapılan tezler yöntemlerine göre incelendiğinde, tezlerin 19 tanesinin nitel desene sahip olduğu, 2 tane tezin nitel + tasarım tabanlı olduğu tespit edilmiştir. Nitel + tasarım tabanlı tezler, grafik tasarım alanında tamamlanmıştır. Grafik tasarımı alanında kullanılan metodoloji, araştırılan konunun nitel yöntemleri kullanarak incelenmesi ve incelenen konuyla ilgili bir uygulamayı gerçekleştirmek (bilim kurgu filmlerinde kullanılan afişlerin renklerini incelemek + benzer bir afiş tasarımı yapmak vb.) biçimindedir.

Tablo 8: İletişim bilimleri alanındaki tezlerde kullanılan veri toplama teknikleri

Veri Toplama Tekniği	f
Doküman İncelemesi	21
Literatür Taraması	21
Yüz Yüze Anket	1

Bilim kurgu sineması ile ilgili iletişim bilimleri alanında tamamlanan tezlerde nitel desene uygun veri toplama teknikleri, çoklu bir biçimde kullanılmıştır. Bütün tezlerde, aynı (doküman incelemesi (n=21) + literatür taraması (n=21) veri toplama tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Sadece bir tezde, bu veri toplama tekniklerinin yanında yüz yüze anket tekniğinin de kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 9: İletişim bilimleri alanındaki tezlerde kullanılan analiz metodolojileri

Analiz Yöntemi	f	%
Tematik Film Çözümleme	7	33,32
Betimsel Film Çözümleme	4	19.04
Göstergebilimsel Film Çözümleme	2	9.52
Uzman Analizi	2	9.52
Psikanalitik Film Çözümleme	1	4.76
Tematik İçerik Analizi	1	4.76
Söylem Analizi	1	4.76
Metin Analizi	1	4.76
Literatür Kapsamında Analiz	1	4.76
Tarihsel Eleştiri	2	4.76

Bilim kurgu sineması ile ilgili iletişim bilimleri alanında tamamlanan tezlerde en fazla kullanılan analiz yöntemi, tematik film çözümlemedir (n=7; %33,32). İkinci sırada betimsel film çözümleme yöntemi kullanılmıştır (n=4; %19,04). Üçüncü sırada göstergebilimsel film çözümleme ve uzman analizi yer almaktadır (n=2; %9,52).

SONUÇ

Bilim kurgu türünde ilk tezin 1985 yılında tamamlandığı tespit edilmiştir. 2010’lardan sonra konunun akademik camiada iletişim bilimleri alanlarında ya da mimarlık, iç mimarlık, teknolojik tasarım ve moda alanlarında çalışıldığı görülmektedir. Bilim kurgu türü, ilk olarak sanayi ve teknolojinin geliştiği ülkelerde ortaya çıktı. Bilim kurgu türünde üretilen eserler ve araştırmalar, Türkiye’de oldukça sınırlı sayıdadır. Bu durum, ülkemizin sanayi ve teknoloji çağına geç girmiş olmasıyla alakalı olabilir (Göker & Asutay, 2020, s. 112). Sanayi ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmeler, bilim kurgu filmlerinin farklı disiplinler tarafından incelenmesine sebep olduğu söylenebilir. Konu, çoğunlukla yüksek lisans tezlerinde çalışılmıştır. Doktora düzeyinde iki tez bulunmaktadır. Bu tezlerden bir

tanesi radyo, televizyon ve sinema alanında bir tanesi ise mimarlık alanında tamamlanmıştır. Konunun doktora düzeyinde daha fazla çalışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Tezler çoğunlukla Türkçe yazılmıştır. Türkiye'nin bu alandaki çalışmalarının uluslararası düzeyde tanınabilmesi için Türk akademisyenler tarafından İngilizce veya diğer dillerde çalışmalar yapılabilir.

Bilim kurgu sineması ile ilgili tezlerin hazırlandığı üniversiteler ile ilgili bulgular analiz edildiğinde, konunun en fazla Hacettepe Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi kuruluşu eski zamanlara dayanan köklü üniversitelerde çalışıldığı görülmektedir. Hem fen bilimleri enstitülerinde hem de sosyal bilimler enstitülerinde konunun çalışıldığı görülmektedir. İletişim bilimleri kapsamında konu en fazla İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Ordu Üniversitesi gibi iletişim bilimleri ile ilgili ana bilim/sanat dallarının bulunduğu üniversitelerde çalışılmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi fen bilimleri enstitüleri kapsamında konunun en fazla çalışıldığı üniversitelerdir. Hacettepe Üniversitesi, hem fen bilimleri enstitüsü hem de sosyal bilimler enstitüsü kapsamında konunun en fazla çalışıldığı üniversitedir. Bu araştırma, ağırlıklı olarak iletişim bilimleri bağlamında bilim kurgu sinemasını incelediği için fen bilimleri enstitüleri kapsamında konuyu ele alan tezlere, tezlerin fen bilimleri enstitülerinde tamamlanmasından dolayı, yeterli düzeyde odaklanmamıştır. Fen bilimleri enstitülerinde tamamlanan tezlerin de bibliyometrik olarak incelenmesi önerilir.

Bilim kurgu sineması hem sosyal bilimler enstitüsü hem de fen bilimleri enstitüsü kapsamında çalışılmıştır. Fen bilimleri kapsamında en fazla mimarlık ve iç mimarlık bölümlerinde konunun çalışıldığı tespit edilmiştir. Sosyal bilimler kapsamında sinema ve televizyon - radyo, televizyon ve sinema bölümlerinde konunun çalışıldığı görülmüştür. Konunun mimarlık ve iç mimarlık alanlarında çalışılmasının temel sebebi, bilim kurgu filmlerinin mimari ve iç mimariye ilişkin yenilikçi tasarımları kullanmasıdır. Bu yönüyle bu filmler, mimarlara ve iç mimarlara ilham kaynağı olmaktadır. Bu alanlardaki yeni ve yaratıcı tasarımlarda, bilim kurgu sinemasının öncü bir misyonu vardır. Bilim kurgu sineması, ağırlıklı olarak sinema ve televizyon - radyo, televizyon ve sinema bölümlerinin incelediği konularla alakalıdır. Konunun en fazla bu bölümler tarafından incelenmesinin temel sebebi budur. Bu bölümler tarafından Türkiye'de lisansüstü tezlerde, bilim kurgu sinemasının daha fazla incelenmesi gerekmektedir. Özellikle doktora tez sayısı yeterli düzeyde değildir. Bu konuyla ilgili daha fazla doktora tezi yapılabilir.

İletişim bilimleri alanında tamamlanan tezlerin bilim kurgu sinemasını ele alış biçimleri, dört ana başlık altında gruplandırılmıştır. Bilim kurgu sineması ve teknik uygulamalar; bilim kurgu sineması ve teknoloji; bilim kurgu sineması ve toplumsal konular; bilim kurgu sineması ve Türkiye şeklinde bir gruplandırma yapılmıştır. Bilim kurgu sineması ve teknoloji ana başlığı altındaki tezlerin büyük çoğunluğunda konuya, insan ve teknoloji ilişkisi ekseninden bakılmıştır. Bilim kurgu sinemasının teknolojiyi referans olarak alması, teknolojik gelişmelerden etkilenmesi ve gelecek teknolojilere dair ipuçlarını yaratıcı bir biçimde içeriğinde barındırılması, konunun bu eksende çalışılmasına neden olmuştur. Esasında diğer ana başlıklar altında çalışılan tezlerde de türün bu başat özelliği ağır basmaktadır. Bilim kurgu sineması ve toplumsal konular ana başlığı altında; kimlik, toplumsal cinsiyet, teknoloji-kültür, aile, ideoloji, toplumsal sınıflar, kadınlar, çocuklar, insani ve toplumsal meseleler bağlamında konuya yaklaşıldığı görülmektedir. Bilim kurgu sineması ve teknik uygulamalar ana başlığı altında ise bilim kurgu filmlerinin afişleri, açılış jeneriği ve filmlerde kullanılan renkler ve bu renklerin işlevleri film yapım ve teknikleri bağlamında ele alınmıştır. Yine bilim kurgu sineması ve Türkiye ana başlığı altında; bilim kurgu sinemasının Türk sinemasına nasıl yansıdığı, türün Türk sinemasında kendine özgü özellikleri ve Türkiye'deki kültürel kodları ele alış biçimleri hem sinema hem de televizyon bağlamında incelenmiştir. Bu ana başlık altında tamamlanan tez sayısı yeterli düzeyde değildir. Türk sineması ve televizyonculuğu bağlamında konunun daha yoğun bir biçimde çalışılması önerilmektedir.

Bilim kurgu sineması ile ilgili iletişim bilimleri alanlarında tamamlanan tezlerde en fazla kullanılan anahtar kelime *bilim kurgu*dur. Kullanım sıklığına göre bilim kurguyu, *sinema*, *bilim kurgu sineması*, *Türk sineması* ve *yapay zekâ* anahtar kelimeleri takip etmektedir. Bu anahtar kelimelerin haricinde, tezlerin bakış açılarına göre farklı anahtar kelimeler de kullanılmıştır. Bu durum konunun, çeşitli boyutlarda ve farklı bağlamlarda ele alınabilirliğinin bir göstergesidir.

Tezlerin tamamında nitel desen kullanılmıştır. Sadece grafik tasarım alanıyla ilgili tezlerde nitel desenin yanında tasarım tabanlı uygulamalar kullanılmıştır. Bu durum grafik tasarım alanının kendine özgü çalışma prensip-

leri –metodolojisiyle- ilgili bir durumdur. Bilim kurgu sinemasındaki fenomenlerin doğası nitel desene daha uygundur. Bu yüzden tamamlanan tezlerde, bu fenomenleri incelemeye en uygun yaklaşım olarak nitel desen tercih edilmektedir. Yine tamamlanan tezlerde, bilim kurgu filmleri tezlerin örneklemine girmektedir. Araştırmacılar, doküman incelemesi ve literatür taraması yöntemleriyle bu filmlerle ilgili verileri toplamaktadır. Tezlerin tamamında bu iki yöntem istisnasız kullanılmıştır. Sadece bir tezde, bu iki yöntemin yanında veri toplama yöntemi olarak yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise çeşitli analiz metodolojileri kullanılmıştır. En fazla kullanılan analiz yöntemleri ise tematik film çözümlene ve betimsel film çözümlenmedir.

KAYNAKÇA

- Akça, H. (1985). *Sinemada Bilim Kurgu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 362337 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Akşit, O. O. (2012). *Bilim Kurgu Sinemasında Tekno – Kültürün İnşası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 322008 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Altınpulluk, H. (2018). Türkiye’de Artırılmış Gerçeklikle İlgili Hazırlanan Tezlerin Bibliyometrik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8 (1), 248-272. doi.10.17943/etku.337347
- Ardıç, G. (2011). *Amerikan Bilim Kurgu Sinemasında Zaman Yolculuğu Filmleri (1960-2010)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 287810 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Arslan, R. (2017). 21. Yüzyılın “Ana” Sanatı Olarak Bilim Kurgu. *Psikesinema Dergisi*, 2(10), 78-81.
- Batu, M. & Yapıcıoğlu Ayaz, Y. (2018). Bilimsel Araştırmalarda Sosyal Medya İle İlgili “Yeni” Bulmak: Lisansüstü Tezlerine Yönelik Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (Özel Sayısı)*, 284-301. doi.org/10.31123/akil.464303
- Becerikli, S. Y. (2013). Türkiye’de Sağlık İletişimi Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi: Eleştirel Bir Bakış. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 12(2), 25-36. doi.org/10.1501/Ashd_0000000089
- Bilici, B. (2020) *Türkiye’de Ulusal Ölçekte Yayın Yapan Televizyon Kanallarında 2000-2017 Yılları Arasında Yayımlanan Yerli Dizilerin Türlerinin İncelenmesi Ve Bu Türler İçinde Bilim Kurgu Türünün Yer Almayışının Sosyo-Kültürel Nedenleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 646153 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi.org/10.3316/QRJ0902027
- Çilingir, A. (2017). İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans Ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (1), 148-160. doi.org/10.17680/erciyesakademia.291891
- Efiliti Atay, S. (2018). Türkiye’de Medya Ve Kadın Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Ve Bu Tezlerde İncelenen Temaların Analizi: 2007-2017 Dönemi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6 (2), 1406-1423. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.437879>
- Erdem, C. (2018). Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*. 11 (4), 693-717. doi.org/10.30831/akueg.390260
- Ergün Takan, D. (2017). *Posthümanizm Açısından Bilim Kurgu Sinemasında Robot Kavramı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 470411 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Ertan, T. (2018). *Bilim Kurgu, İdeoloji ve Aile: Hollywood Sinemasında İdeolojik Bir Anlatı Unsuru Olarak Aile* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 514986 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Göker, N. & Asutay, H. (2020). Türk Gençlik Yazın Türünde Bilim Kurgu Türü: ‘Barış Müstecaplıoğlu’nun Osmanlı Cadısı Adlı Eseri. *Social Sciences Research Journal*, 9 (3), 112-123.
- Güngör, M. V. (2016). *Türk Sinemasında Bilim Kurgu ve Uzaylı Kavramı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 443229 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)

- İnceoğlu, M. Ç. (2014). Türkiye’de Sinemayı Konu Alan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme. *İletişim*, 0(21), 31-51.
- Kahraman, N. (2019). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İletişim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (48), 98-120.
- Kapıcı, E. P. (2020). *Bilim Kurgu Sinemasında Bir Anlatı unsuru Olarak Paralel Evren Olgusunun Sunumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 646307 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Karakaş, A. (1997). *Çocuk ve Bilim-Kurgu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 339627 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Kaymaz, Ö. T. (2013). *Yerelkurgu, Uyarılama, Yeniden Yapım: Yeşilçam Döneminde Bilim Kurgu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 331939 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Koç, Ç. (2021). Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalındaki Doktora Tezleri Üzerine bir İçerik Analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17 (33) , 674-700. <https://doi.org/10.26466/opus.832924>
- Köten, A. B. (2010). *Battlestar Galactica As A Postmodern-Science Fiction Tv Show* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 289751 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Menadue, C. B. (2017). Trysts Tropiques: The Torrid Jungles Of Science Fiction. *eTropic*, 16, 125-140. doi.10.25120/etropic.16.1.2017.3570
- Menadue C. B. & Cheer K. D. (2017) Human Culture and Science Fiction: A Review of the Literature, 1980-2016. *SAGE Open*. doi:10.1177/2158244017723690
- Nightingale, P. (1984). Examination Of Research Theses. *Higher Education Research And Development*, 3(2), 137-150.
- Oduncu, P. (2019). *Metropolis’ten Elysiyum’a Bilim Kurgu Sinemasında Sınıfsal Farklılıklara Eleştirel Bir Yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 559336 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Önder, M. E. (2017). Psikesinema’dan. *Psikesinema Dergisi*, 2(10), 1-3.
- Özispı, N. & Akdaş, O. (2019). Dijital Dönüşüm Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Bibliyometrik Analizi. *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) , 60-75.
- Öztan, T. (2019). *Bilim Kurgu Filmlerin Açılış Jeneriklerinde Hareketli Grafik Kullanımı ve Bir Uygulama Önerisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 609830 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Özyol, L. (2012). *Bilim-Kurgu Sinemasında Pygmalion Miti Stepford Wives, Blade Runner, Ghost in the Shell* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 323343 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Pekanık, A. (2019). *1960lar-2000ler Dönemi Amerikan Bilim Kurgu Filmlerinde Kadın Olarak Kodlanan Yapay Varlıklar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 566680 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)

- Stableford, B. (1979) Notes toward a Sociology of Science Fiction. *Foundation: The review of science fiction*, 15, 28-40.
- Şahin, M. & Görgülü Aydoğdu, A. (2020). Twitter Gazeteciliği ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Etkileşim*, (6), 10-35.
- Tanrıkulu, H. B. (2020). *Bilim Kurgu Sinemasında İşlevsel Renk Kullanımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 628560 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Telotte, J. P. (2001). *Science Fiction Film*. New York: Cambridge University Press.
- Tunç, A. (2018). *Bilim Kurgu Sinemasında "Mars"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 508243 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Turan, N. S. (2018). *Bilim Kurgu Sinemasında Yapay Zekâ-İnsan Etkileşimi: Aşk Temalı Filmlerin Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 532861 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Van Eck, N. J. & Waltman, L. (2010). Software Survey: VOSviewer, A Computer Program For Bibliometric Mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Van Raan, A. F. (1993). Advanced Bibliometric Methods To Assess Research Performance And Scientific Development: Basic Principles And Recent Practical Applications. *Research Evaluation*, 3(3), 151-166.
- Yalın, B. (2015). *Bilim Kurgu Filmlerinde Nüfusun Biyopolitik Denetimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 419085 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Yılmaz, M. & Turan, N. (2018). Zekâ Yapay Ama Aşk Doğal: Bilim Kurgu Sinemasında Yapay Zekâ- İnsan Aşkının Temsili. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30) , 281-300. doi.10.31123/akil.462780
- Yumak, T. (2018). *2007-2017 Yılları Arası Film Afişlerinin Tasarımında Renk Kullanımı: Bilim Kurgu, Romantik Komedi, Aksiyon ve 3d Animasyon Türlerine Göre Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 494257 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Zengin, İ. (2006). *Bir Tür Olarak Bilim Kurgu Sineması ve Türk Sinemasına Yansımaları: Türk Sinemasında Bilim Kurgu Türü Yapısal Özellikleri Çözümleme Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 428092 (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021)
- Zepke, S. (2012). Beyond Cognitive Estrangement: The Future Of Science Fiction Cinema. *European Journal of Media Studies*, 1(2), 91-113.

- **Etik kurul onayı:** Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.
- **Çıkar çatışması:** Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

-
- **Ethics committee approval:** There is no need for ethics committee approval.
  - **Conflict of interest:** There is no conflict of interest.

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.
This study was carried out in accordance with research and publication ethics.